

Vlad Mitric-Ciupe (Ed.)

Arhitectul G.M. Cantacuzino în dosarele Securității

Prefață de Prof. dr. arhitect Sorin Vasilescu

**EDITURA VREMEA
BUCUREȘTI
2018**

Acest studiu al arhitectului Vlad Măruț-Cimpe, arhitectul G.M. Ciurdeanu în domeniul de cercetare, poate fi considerat o orgănică cotidiană, abordată la un nivel, a unor epurări care au devenit de referință ai literaturii de specialitate: *Arhitectul român și deținuții politici 1945-1964*. Într-un design concentrat, înțeles și înțeles profesional, *Arhitectul în revoluție*. În contextul său, este o parte și integrare socioprofesională în

CUPRINS

Cuvânt înainte.....	7
Notă asupra ediției.....	11
Introducere.....	13
Abrevieri.....	25
Inventar fond documentar.....	26
Lista și rezumatul documentelor.....	27
Documente.....	35
Anexe.....	279
Indice de nume.....	291

Respect pentru oameni și cărți

George Matei Cantacuzino s-a născut în 23 mai 1899, în familia lui Nicolae B. Cantacuzino și a Marcelei, născută Bibescu, la Viena, acolo unde părintele său sosise în 1895 pentru a-și lua în primire postul de al doilea secretar al Legației României². Odată cu încheierea misiunii diplomatice a acestuia și numirea în postul de secretar general al Ministerului de Externe de la București, familia Cantacuzino revine în țară, în 1909³. Ulterior s-a hotărât ca tânărul George să-și facă studiile medii în Elveția, ca majoritatea Cantacuzinilor moldoveni vreme de trei generații⁴, ajungând astfel la Montreux, în perioada în care N.B. Cantacuzino fusese numit ministru plenipotențiar al României la Berna, în 1911⁵.

Revenit în 1916 în România pentru susținerea bacalaureatului la Liceul „Sf. Sava” din București, G.M. Cantacuzino se prezintă voluntar în armata română, participând la operațiunile militare până în 1918, inclusiv la Mărășești și Soveja, devenind cel mai tânăr sublocotenent român⁶. Între 1920 și 1929 a studiat la École des Beaux-Arts din Paris⁷. Încă dinainte de a-și finaliza studiile, proiectează și execută sediul băncii Chrissoveloni din București (1923-1928, împreună cu August Schmiedigen), restaurează Palatul Brâncovenesc de la

¹ Acest text reprezintă varianta actualizată a capitolului dedicat lui G.M. Cantacuzino din prima noastră lucrare, a se vedea Vlad Mitric-Ciupe, *Arhitecții români și detenția politică 1944-1964. Între destin concentraționar și vocație profesională*, I.N.S.T., București, 2013, pp. 115-124.

² Ion Mihai Cantacuzino, *O viață în România. De la „Belle Époque” la Republica Populară 1899-1960*, Editura Fides, Iași, 2012, p. 84.

³ *Ibidem*, p. 86.

⁴ *Ibidem*, p. 87.

⁵ *Ibidem*, p. 90.

⁶ Radu Patrulius, *Înaintașii noștri – George Matei Cantacuzino*, în „Arhitectura”, nr. 4/1975, pp. 57-62.

⁷ Pentru detalii suplimentare despre studiile lui Cantacuzino și profesorii de marcă de care a avut parte, a se vedea Dan Teodorovici, *George Matei Cantacuzino. Modernismul hibrid*, Editura Simetria, București, 2016, pp. 29-43.

Mogoșoaia (1920-1930), realizează blocul de locuințe pentru funcționarii băncii Chrissoveloni din Calea Floreasca 9-11 (1925, împreună cu August Schmiedigen), reface și extinde vila Principesei Elisabeta a Greciei din Calea Victoriei 163 (1925-1928), între altele. În aceeași perioadă debutează și activitatea sa publicistică, cu celebrul text *Introducere la studiul arhitecturii* (1926, Editura Socec); imediat apare un articol despre arhitectura românească în revista pariziană *L'Architecture* (1927), urmat de studiul despre arhitectul renașcentist Andrea Palladio (1928, Editura Cartea Românească).

Perioada anilor 1930-1940 este una prodigioasă, remarcându-se ca arhitect, pictor, critic, teoretician, profesor și eseist, realizând un număr impresionant de lucrări de arhitectură (amintim aici doar complexul de vile de pe litoral – 1930-1933, blocul Carlton din București – 1932, Hotelul Belona din Eforie Nord – 1933-1934, Hotelul Rex din Mamaia – 1936, în colaborare cu arhitectul Vasile Arion, Pavilionul României de la Expoziția Universală din New York – 1939, în colaborare cu arhitectul Octav Doicescu⁸). În aceeași perioadă publică volumele *Arcade, firide și lespezi* (1932, Editura Cartea Românească), *Izvoare și Popasuri* (1934, Editura Fundațiilor Regale), *Pătrar de Veghe* (1938, Editura Cartea Românească), alături de diferite studii și articole în mai multe reviste. Între 1939 și 1947 au apărut *Caietele de artă și critică Simetria*, publicație anuală fondată de G.M. Cantacuzino și Octav Doicescu. Începând din 1930 – vreme de aproape 15 ani – a susținut conferințe radiofonice despre arhitectură, precum și conferințe publice despre arhitectură și cultură, din 1934 a fost primul corespondent român al revistei *L'architecture d'Aujourd'hui*, precum și arhitect-șef la C.F.R. (1937-1940). A realizat nenumărate excursii de studii în Europa, SUA dar și Egipt, Irak, Persia, Siria și Liban. Din 1934 a fost membru al Societății de Promovare a Urbanismului din România – după

⁸ Pentru o listă completă a lucrărilor de arhitectură, a se vedea Dan Teodorovici, *op. cit.*, pp. 179-201.

ce fusese unul din membrii colectivului de elaborare al Planului Director de Sistematizare a Capitalei în 1934; din 1938 este membru corespondent al Royal Institute of British Architects. Din punct de vedere politic, încă de la începutul anilor 1930 se înscrie în Partidul Liberal condus de Gheorghe Brătianu, fiind parlamentar de Dolj, între 1931 și 1937. După instaurarea dictaturii regale, devine membru al Frontului Renașterii Naționale. În 1936 este invitat la Catedra de Desen Linear de la Academia de Arte Frumoase din București, devenind profesor suplinitor, până în 1937. Între 1943 și 1947 avea să fie titular al catedrei, între 1943 și 1944 suplinind și Catedra de Istoria Arhitecturii din cadrul Facultății de Arhitectură din București. Între 1945 și 1948 a supliniit și Catedra de Teoria Arhitecturii⁹.

Conform documentelor din arhiva C.N.S.A.S., poliția secretă a produs o serie de note informative despre activitatea lui G.M. Cantacuzino încă de la începutul anilor 1940. Intrat în atenția Siguranței, urmărirea operativă a fost preluată ulterior de către Securitate, dar primul document identificat a fost emis de către Serviciul Special de Informații, datat decembrie 1941. Referatul întocmit în urma unor „investigații efectuate în mod discret” menționează datele de stare civilă ale arhitectului, alte câteva elemente biografice, precum și faptul că „este anturat numai de elemente cu idei democratice și partizani ai Angliei, el însuși fiind un admirator al statelor occidentale, în special Franța”¹⁰. Un aspect extrem de interesant al preocupărilor arhitectului – cu siguranță necesar și important de cercetat suplimentar pe viitor – ne este indicat de un alt referat care, printre altele, menționează că: „se ocupă cu intervenții pentru scutirea evreilor dela munca de folos obștesc”¹¹. Beneficiind de o „sursă de încredere”, în iulie 1944 Inspectoratul Regional de Poliție Craiova anunță Serviciul Siguranței că arhitectul

⁹ A.U.A.R., Fond Dosare Personale Dosar G. M. Cantacuzino, fișă de înscriere în U.A.R. din 24.03.1958.

¹⁰ A.C.N.S.A.S., Fond Penal, Dosar nr. 705, f. 1. Referat din 22.03.1943.

¹¹ *Ibidem*, f. 2. Referat din 12.07.1946.

Cantacuzino, fost șef al organizației liberal-georgiste din Dolj, a luat contact cu foștii săi partizani, în vederea recrutării elementelor de încredere pentru a le înarma și a da concursul parașutiștilor englezi ce în curând ar ateriza în respectiva regiune.

În perioada 1945-1946, arhitectul i-a înlesnit în mai multe rânduri colonelului Tobă¹², „conducătorul unei organizații subversive”, legătura cu un anume Jadwin¹³, membru în misiunea americană¹⁴. Emitem ipoteza implicării mai consistente în tentativele de organizare a unei reale rezistențe împotriva comunismului, fără să putem însă proba (la acest moment) aserțiunea, subiectul rămânând unul deschis.

În august 1946, arhitectul solicită eliberarea unui pașaport pentru ieșirea din țară, cerere avizată negativ de către S.S.I.¹⁵. În 1947, face o nouă încercare de obținere a permisiunii de plecare, cererea este avizată pozitiv, dar nu reușește să plece, motivele și contextul rămânând necunoscute.

Supravegherea lui G.M. Cantacuzino se accentuează, iar datorită unei succesiuni de note informative aflăm, printre altele, că, după sustragerea unor documente din seiful consulului britanic Kendall, între acestea s-a găsit și o scrisoare adresată de arhitect soției sale aflate în Anglia – scrisoare ce urma să ajungă la destinație prin intermediul lui Kendall¹⁶. În decembrie 1947 se emite un ordin de căutare pe numele

¹² Ion Tobă (1903-1979), ofițer de carieră, erou al celui de-Al Doilea Război Mondial, deportat de sovietici în Siberia și ulterior închis de regimul comunist din România, până în 1964. Pentru detalii suplimentare, a se vedea și Ion Tobă Hatmanu, Dan Gîju (ed.), *Jurnal de război și pace. Memorialul din Siberia*, Editura Favorit, București, 2014.

¹³ Cornelius C. Jadwin (1896-1982), ofițer de carieră, a ocupat o funcție importantă în cadrul Comisiei Aliate de Control, în 1945.

¹⁴ A.C.N.S.A.S., Fond Informativ, Dosar nr. 203544, f. 3. Fișa personală a deținutului Cantacuzino Gheorghe datată 8.06.1953.

¹⁵ *Ibidem*, f. 8. Adresă S.S.I. către D.G.P., din 20.08.1946.

¹⁶ A.C.N.S.A.S., Fond Informativ, Dosar nr. 203544, ff. 175-177. Raport din 11.08.1947.